

Goethes farvelære

Bogen

Johann Wolfgang Goethe: Zur Farbenlehre: Didaktischer Theil, Polemischer Theil, Geschichte der Farbenlehre (I: *Goethes Sämmtliche Werke*, 1858). 2 bind, 1086 sider.

Da skolen var tysk mellem 1864 og 1920, kom tysk litteratur, kunst og videnskab naturligvis til at fylde ikke så lidt på skolens bibliotek. Det gælder også **Johann Wolfgang Goethe**, hvis samlede værker står på biblioteket i flere forskellige udgaver, bl.a. hans *Sämmtliche Werke* i 40 bind. Her finder vi bl.a. den berømte roman *Den unge Werthers lidelser*, optakten til den såkaldte **Sturm und Drang**-periode i litteraturhistorien. Eller tragedien om **Dr. Faust**, der solgte sin sjæl til Fanden for at få lov til at vide alt om alting i hele verden.

Selv om **Goethe** normalt forbindes med en rig produktion indenfor skønlitteratur, så så han først og fremmest sig selv som **naturvidenskabsmand**. Således er hans mest omfattende værk overhovedet – *Zur Farbenlehre* – ét stort opgør med den engelske fysiker **Newtons** opfattelse af "lys" og "farve".

Spørgsmålet, som Goethe stillede sig, er: **Hvorfor oplever vi verden i farver?** Gennem omfattende studier af de forskellige farvekategorier nåede han frem til, at kun gennem den menneskelige visuelle sansning er vi i stand til at erkende, at verden omkring os faktisk viser sig for os i farver.

Opfattelsen blev stærkt imødegået af andre forskere, der så farver som noget på forhånd givet, uafhængigt af mennesket. Alligevel fik **Goethes** farvelære stor betydning for filosoffer og kunstnere. I dag anses hans farvelære som et vigtigt grundlag for den moderne **fænomenologi**, læren om de menneskelige bevidsthedsformer.

Forfatteren

Kunne man intelligensteste af-døde og nulevende personer, ville **Johann Wolfgang von Goethe** (1749-1832) komme ind i den absolutte verdenselite på linje med **Homer**, **Dante** og **Shakespeare**. Hans arbejds-evne og kreativitet var enorm – produktionen rakte lige fra naturvidenskabelige afhandlinger til digte, dramaer, romaner, essays, breve med personlige meninger, indfald, betragtninger etc. etc. Helt frem til sin dødsdag holdt han 3-4 sekretærer beskæftiget med at tage mod diktat og ned- og udskrive hele det enorme tekstkorpus – ofte mens han spiste sin morgenmad eller vandrede op og ned ad gulvet, iført sin berømte hvide slåbrok.

1775 slog han sig ned i byen **Weimar** i det lille, ludfattige fyrstendømme Sachsen-Weimar-Eisenach. Her – i det, der senere kom til at stå som det moderne Tysklands åndelige vugge – virkede han resten af sit liv som minister, administrativ altmuldigmand, teaterdirektør m.m., hvorved han skaffede sig en ikke ubetydelig formue. Hans ry rakte over det meste af Europa. F.eks. valfartede selveste kejser **Napoleon** til geniet i Weimar for at bede ham om at arbejde for sig.

Også i **privatlivet** gik det livligt for sig. Livet igennem havde **Goethe** flere elskerinder og bedre halvdele, bl.a. den kun 17-årige **Ulrike von Levetzow**, som han friede til, da han var 74 år gammel. Hans store **Italiensrejse 1786-88** fik afgørende betydning for hans æstetiske og filosofiske udvikling. Her var det bl.a. han samlede stof til sin *Zur Farbenlehre*, der udkom første gang i 1810.

Baggrunden

Hvem vil ikke gerne have lidt **kulør på tilværelsen**? Passer det f.eks., at hvis alt bare er gråt i gråt, bliver man trist til mode? Hvis ja: Hvordan kan *det* så lige være? Tænk du f.eks. på, hvad forskel det gør, om du ser en video eller et computerspil i farver eller kun i sort/hvid? Eller hvordan du indretter dig derhjemme: Skal der så helst være godt med farver på væggene? Eller er du mere til de rene hvide flader?

At lys og farver har kolossal betydning, har man længe været klar over. Men kan man *bevise* det? Er der lavet forskning på det? Det korte svar er: Ja. Ikke bare i nutiden, men til alle tider. I 1704 offentliggjorde fysikeren **Isaac Newton** sin afhandling *Opticks: or, A Treatise of the Reflexions, Refractions, Inflexions and Colours of Light*. Iflg. den er farver ganske enkelt det, der opstår, når man sender **en lysstråle gennem et prisme**. Fænomenet kunne beskrives matematisk. Der kunne sættes tal på, laves grafer og beregninger.

Det var her **Goethe** stod af. Ingen skal komme og sige, at den måde, *jeg* opfatter – nej: **OPLEVER** – farver på, er et spørgsmål om matematik, kurver og grafer. **Farver er noget dybt personligt**, noget skabende, noget, der forandrer sig alt efter tid, sted, associationer m.m. Noget, der i sidste instans skyldes, hvordan vi *selv* sanser eller føler, når lysets stråler rammer nethinden og omsættes til indtryk og følelser i vores helt private oplevelsescenter inde i hjernen.

Teorien satte i den grad debatten i kog blandt de lærde. For dybest set drejede og drejer den sig om, hvor grænsen går mellem **kunst og videnskab**, det subjektive og det objektive – og det, der "kun" kan måles, vejes og sættes på tal.